

UNIVERSITETET I BERGEN

Universitetsledelsen

Kunnskapsdepartementet

Postboks 8119 Dep
0032 Oslo

Deres ref

Vår ref

Dato

2016/10091-ARR

29.11.2016

Svar på høring - NOU 2016: 14 Mer å hente. Bedre læring for elever med stort læringspotensial

Universitetet i Bergen viser til høringen og oversender innspill fra fagmiljøene ved Institutt for pedagogikk ved Det psykologiske fakultet.

Vennlig hilsen

Dag Rune Olsen
rektor

Kjell Bernstrøm
universitetsdirektør

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen håndskrevne signaturer.

Vedlegg

1 Høringssvar NOU 2016:14 fra institutt for pedagogikk

Hørings svar NOU 2016:14 fra institutt for pedagogikk, UIB.

Et offentlig utvalg ledet av utdanningsdirektør Jan Sivert Jøsendal leverte sin utredning, NOU 2016:14 Mer å hente. Bedre læring for elever med stort læringspotensial, til kunnskapsministeren 15. september. Kunnskapsdepartementet har nå sendt utredningen på høring. Kunnskapsdepartementet ber videre om at høringsinstansene organiserer sine uttalelser i tråd med utvalgets samlede liste over anbefalinger.

Utvalgets anbefalinger:

Utvalget har formulert det de kaller for tre systemerkjennelser som ligger til grunn for anbefalingene deres, og som de mener må vektlegges i arbeidet med å gi elever med stort læringspotensial bedre læringsbetingelser i grunnopplæringen.

- 1) Grunnopplæringen gir ikke elever med stort læringspotensial en tilpasset opplæring som gjør det mulig for dem å realisere sitt læringspotensial.
- 2) Skolene utnytter ikke handlingsrommet for pedagogisk og organisatorisk differensiering.
- 3) Utdanningssystemet nasjonalt og lokalt har behov for et felles kunnskapsgrunnlag for å iverksette forbedringstiltak på kort og lang sikt.

Anbefalingene er videre kategorisert i *rammebetingelser*; *kunnskap, forskning og erfaringer*; og *kompetanse og undervisningspraksis*.

Rammebetingelser

Utvalget anbefaler at nasjonale myndigheter:

- Justerer opplæringslovens § 1-3 for å tydeliggjøre at lovbestemmelsen også inkluderer elever med stort læringspotensial.
- Tydeliggjør handlingsrommet i dagens regelverk for skoleleder, skoleeier og fylkesmannen, for eksempel gjennom nasjonale kompetanseutviklingstiltak som Regelverk i praksis og RefLex (se kapittel 6.2).
- Sørger for at progresjonsbeskrivelsene i veiledningene til læreplaner for fag skal vise eksempler på kompetanse på et høyt og avansert nivå og gi støtte til lærerens arbeid med å tilpasse undervisningen for elever med stort læringspotensial. Utviklingen av beskrivelsene må skje parallelt med fagfornyelsen i Kunnskapsløftet.

Kunnskap, forskning og erfaringer

Utvalget anbefaler at forskningsmiljøer:

- Utfører forskning av høy kvalitet om elever med stort læringspotensial i tett kobling og samarbeid med lærerutdanning og skoler.

Utvalget anbefaler at nasjonale myndigheter:

- Konsentrerer ressurser til forskning dedikert til elevgruppen. Kritiske suksessfaktorer er sterke forskningsmiljøer, og at forbindelser mellom forskning, lærerutdanning og skole styrkes for å påvirke praksis i klasserommet.
- Sikrer at forskning koordineres og formidles til sektoren.

- Sørger for at tilpasset opplæring for elever med stort læringspotensial inkluderes som tema i:
 - Skoleleder- og lærerutdanning og utdanning i spesialpedagogikk, utdanning til PPT
 - Videreutdanning
- Hvert fjerde år systematisk kartlegger og evaluerer effekter av tiltak for elever med stort læringspotensial.
- Sørger for at det utvikles kompetanseprogram for PPT og spesialpedagogiske institusjoner om lærevansker hos barn og unge med stort læringspotensial.

Kompetanse og undervisningspraksis

Utvalget anbefaler at skoleeier:

- Bygger kapasitet på den enkelte skole og mellom skoler slik at det arbeides systematisk med oppfølging av elevenes læring.
- Tar ansvar for at skole og PPT har kompetanse i og ressurser til å identifisere elever med stort læringspotensial og tilpasse opplæring for dem.

Utvalget anbefaler at skoleleder:

- Tar i bruk eksisterende forskning og tilrettelegger for fleksibel organisering for elever med stort læringspotensial.

Utvalget anbefaler at lærere:

- Bruker forskningsbasert kunnskap og varierer undervisningsmetoder gjennom for eksempel dybdelæring og berikelse.

Utvalget anbefaler at nasjonale myndigheter:

- Vurderer tiltak for å sikre at skoleeiere samarbeider og tar ansvar for tilbud om forsering til aktuelle elever.
- Sørger for at det utvikles digitale læringsressurser for elever som blant annet ivaretar dybdelæring i alle fag.
- Sørger for utvikling og bruk av e-læringsmodul for skole og PPT og for å øke kompetanse om elever med stort læringspotensial.
- Vurderer utvidelse av lærerspesialistordningen til å inkludere kunnskap om elever med stort læringspotensial.
- Utvikler kunnskapsbasert kartleggings- og veiledningsmateriell for identifisering og didaktiske råd i fag for skoler, kommuner og PPT.
- Sørger for at tilpasset opplæring for elever med stort læringspotensial inkluderes som tema i nasjonale satsinger og veiledningsmateriell.

Kommentarer fra institutt for pedagogikk:

Som helhet støttes utvalgets syn på elevgruppen og deres behov i skolen. Utvalget bruk av begrepet «stort læringspotensial» og «ekstraordinært læringspotensial» er viktig for å tydeliggjøre at elevgruppen er heterogen og ikke nødvendigvis høyt presterende. Utvalget burde likevel tydeliggjort at det også er forskjeller mellom stort læringspotensial og ekstraordinært læringspotensial, dette kommer ikke godt nok frem i utredningen.

Vi støtter utvalget bruk av begrepet «fremragende læringsmiljø». Arbeidet med å hele tiden jobbe mot et fremragende læringsmiljø er viktig for *alle* elever. Dette er ikke et arbeid som tar slutt, men en kontinuerlig prosess.

I mandatet står det beskrevet at «minst ett av utvalgets alternativer skal kunne realiseres innenfor dagens ressursrammer». Det kan stilles spørsmål ved om utvalget har vært for styrt av dette.

Rammebetingelser:

- Justerer opplæringslovens § 1-3 for å tydeliggjøre at lovbestemmelsen også inkluderer elever med stort læringspotensial.

Dette er et lite skritt på veien, men ikke nok. Veileder til spesialundervisning (udir.no) viser til at denne elevgruppen ikke har rett på spesialundervisning, noe utvalget viderefører.

Utvalget presiserer at elevgruppen har rett til spesialundervisning hvis de også har lærevansker, noe som ikke kommer frem i anbefalingene. Veilederen og utredningen bygger på Ot.prp 46 (1997-98) som sier: *«Elevar som har føresetnader for å lære raskare og meir enn gjennomsnittet, har ikkje rettar etter kapittel 5 i lovutkastet. Men særleg evnerike elevar er omfatta av det generelle målet om elevtilpassa opplæring, jf. § 1-2 femte leddet i lovutkastet. I den grad den ordinære opplærings situasjonen gir rom for det, må ein derfor også sikre dei særlege føresetnadene og behova til desse elevane.»*

Her blir det i tillegg sagt at elevene kun skal ha tilpasset opplæring når den ordinære opplærings situasjonen gir rom for det. Dette innebærer helt klart en tydeliggjøring av skolens plikt for tilrettelegging og tilpasset opplæring for denne gruppen.

Elevgruppens behov for særskilte tilrettelagte tiltak burde også, slik alle andre som har behov for særskilte tiltak, behovsprøves opp mot § 5-1 og spesialundervisning. Behovet for § 5-1 må alltid ses i lys av elevens behov og den konteksten eleven er i, og det er pedagogisk psykologisk tjeneste som i sin sakkyndige vurdering må vurdere om elevens behov kan dekkes innenfor ordinær tilpasset opplæring, eller om det må settes inn særskilte tiltak i spesialundervisning. Særskilte tilrettelagte tiltak er per definisjon ikke innenfor rammene til ordinær tilpasset undervisning. Når grunnlaget for § 5-1 ikke endres så vil denne gruppen elever stå med færre rettigheter enn andre grupper som kan ha like store behov for tilrettelegging. Det betyr ikke nødvendigvis at elever med stort eller ekstraordinært læringspotensial automatisk har rett til spesialundervisning, men at deres behov må vurderes på lik linje med alle andres.

Et annet poeng som identifiserer behovet for § 5-1 er forseringstilbudet. Forsering er ikke en rettighet som eleven har, men et tilbud skolene kan velge å gi. Dette gir store ulikheter fra skole til skole og kommune til kommune, og er med på å nedgrave rettighetene til den enkelte elev. Hvis elevene fikk behovsprøvd sitt behov for § 5-1 kunne forsering inngått som en del av anbefalingene i sakkyndig vurdering. Noe som ville styrket rettighetene til eleven for å få den undervisningen som er nødvendig for å få tilfredsstillende utbytte.

- Tydeliggjør handlingsrommet i dagens regelverk for skoleleder, skoleeier og fylkesmannen

Her bør det også spesifiseres handlingsrommet som er tilgjengelig innen organisatorisk differensiering. Utvalget anbefaler ikke spesialskoler eller klasser for denne elevgruppen, men det innebærer ikke at skolen ikke har mulighet til å differensiere i grupper så lenge det er innenfor rammene til § 8-2. Dette kan med fordel presiseres i anbefalingen og ikke bare i utredningen. Utvalget viser til Børte mfl. (2016) «Det kan se ut til at det både handler om å ivareta den faglige interessen og å skape et sosialt godt miljø for en gruppe elever som føler seg marginalisert» (NOU 2016:14 s. 76). Dette viser igjen til en verdi av organisatorisk differensiering innen rammen av § 8-2.

Kunnskap, forskning og erfaringer

Utvalgets anbefalinger om forskning støttes helhetlig. Ressurser til forskning på denne elevgruppen er helt nødvendig for at de eksisterende forskermiljøene skal se verdien og bli interessert i å gjøre forskning på denne elevgruppen.

Kompetanse og undervisningspraksis

Utvalget anbefaler at nasjonale myndigheter:

– Vurderer tiltak for å sikre at skoleeiere samarbeider og tar ansvar for tilbud om forsering til aktuelle elever.

Dette blir for vagt når forsering ikke er en individuell rettighet, men et tilbud som skolene kan velge å gi.

Utvalget anbefaler at skoleeier:

– Bygger kapasitet på den enkelte skole og mellom skoler slik at det arbeides systematisk med oppfølging av elevenes læring.

– Tar ansvar for at skole og PPT har kompetanse i og ressurser til å identifisere elever med stort læringspotensial og tilpasse opplæring for dem.

Her kunne utvalget med fordel ha inkludert den danske utredningen sin anbefaling om talentveileder. Anbefalingene kunne med fordel blitt mer poengtert og presisert i hvordan skolene skal jobbe med fremragende læringsmiljø.

Utvalget skriver i sin utredning at «effektrealiseringen står og faller på skolens evne til å realisere et fremragende læringsmiljø». Ansvarer dyttes dermed over på den enkelte skole og bort fra myndighetene. Det er svært viktig å vise til myndighetenes ansvar for å legge til rette for denne elevgruppen.

I den danske utredningen ble det også anbefalt et nasjonalt talentsenter. Utvalget kunne med fordel konkretisert mer hvordan myndighetene skal følge opp satsingen som de skisserer.

I utredningen trekker utvalget frem tidlig innsats og overganger mellom barnehage og skole som en viktig arena. Barnehage er utenfor mandatet til utvalget, men de kunne likevel poengtert viktigheten av kunnskap om denne gruppen barn i barnehagelærerutdanningen, på lik linje med lærerutdanning og de andre utdanningene som blir nevnt.

Litteraturliste:

Børte, K., Lillejord, S. & Johansson, L. (2016). *Evnerike elever og elever med stort læringspotensial: En forskningsoppsummering*. Oslo: Kunnskapsenter for Utdanning.

Kunnskapsdepartementet. (2016). *Mer å hente. Bedre læring for elever med stort læringspotensial*. NOU 2016:14 Oslo: Statens forvaltningstjeneste

Ot.prp. nr. 46 (1997-98) *Om lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova)*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-46-1997-98-/id158981/sec31>

Utdanningsdirektoratet (2014, juni) *Veilederen spesialundervisning*. Hentet fra <http://www.udir.no/laring-og-trivsel/sarskilte-behov/spesialundervisning/Spesialundervisning/Retten/2.1/Vilkar/>